

# חטא לשם שמיים

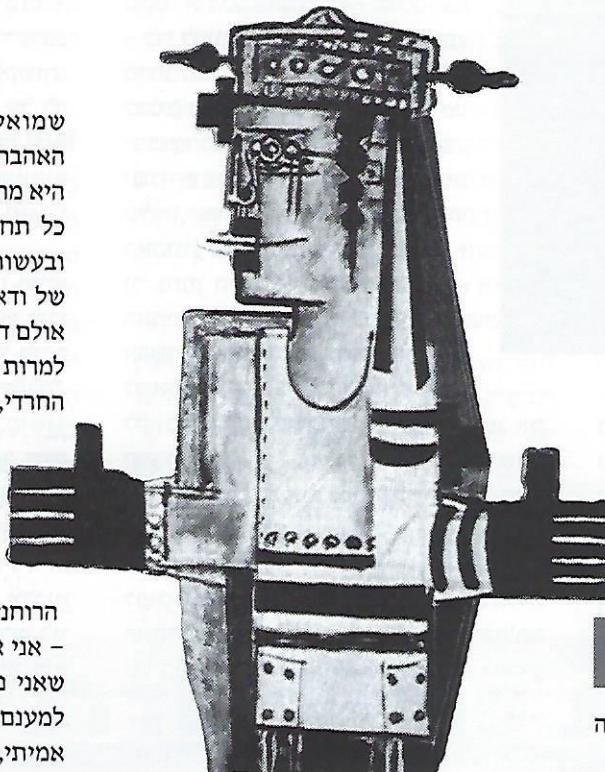
## עיוון עכשווי ברענון העבירה לאמה\*

شمואלביץ.<sup>2</sup> הוא פותח באמרו שמתנת האהבה העיקרית שהענק אלוהים לאנושות היא מחת הוודאות דרך התורה. ההלכה מכסה כל תחום בחים, כולל מסחר ומין ואכילה, ובשנותה זאת מקנה לאדם תחושה בסיסית של דאות.

אולס דברי הrob שמואלביץ לא מסתכנים בכך. למרות נטיותו השמרנית והשתיכוכתו למench החדרי, אין הוא מקבל את מסקנותיו שלו ללא הסתייגות. מדוע? בשל הטקסטים התלמודיים הדנים מנייח בצדך שרענון העבירה לשמה שבמחדר אידיוזאות לחים הרוחניים היהודים. עבירה לשמה משמעותה – אני אווב את אלוהים ואת הקהילה כל כך, שאני נכוון לסכן את ביטחוני האישי הרוחני לעונם. אני חייב לחוות את החלטותי כסיכון אמיתי, זהנו רק מ מקום של מחויבות בסיסית למערכת ההלכתית. גדולה ורוחנית מופיעה לעיתים קרובות תלואה על פני התהום ודעות נחותות נזנחות מאוחרות.

"דרש בר קפרא: איזוהי פרשה קטנה שככל גופי תורה תלין בה? "בכל דרכיך דעהו ישר ארחותיך" (משלי ג, ו). אמר רבא: אפילו לדבר עבירה." רשי": בכל דרכיך – אפילו לעבר עבירה; רחוי – תן לב אם צורך מצהה הוא, כגון אליו בהר המermal עבור עליה.<sup>3</sup>

למה מתכוון רבא? מלשונו של רשי' הכותב "תן לב" ברור שאליו אוינו היוצא מהכלל, אלא הוא מודל לכל היהודי החיבר להקשיב להמיית לבו כדי להחליט שאפשר לעבור על החוק. אם כן, רשי' מפרש שיטוקסט תלמודי חידתי זה אומר שככל אדם, ולא רק מורה רוחני, צריך מדי פעם להחליט לעבור עבירה לשמה.<sup>4</sup> כפי שהקטע התלמודי מציע, "ההלכה כולה"



מאיראן, לחיות עלי-פי דין, 1950

רענון העבירה לשמה מלווה את המערכת ההלכתית מני קדם. דרך ניתוח מקורי וקריאיה אישית במקורות מציע הרב מרדי גפני להתייחס ברכיניות ל"חטא הקדוש" כחלק חשוב של עבודה ה'. אולי הגיע הזמן להתייחס ברכיניות למה שמצו במסורת, למרות ממדיו הרדיkalים או בಗלים"

### הרבי מרדי גפני

"אמר רב נחמן בר יצחק גדולה עבירה לשמה מצויה שלא לשמה."<sup>1</sup>

רענון מהם. איך אפשר שחטא יהיה לשם שמיים? כיצד התלמיד יכול לומר שמעשהתו של חטא חדש יותר מעשה של אדם המקיים את המצוות? התלמיד נותן לנו שלוש דוגמאות של עבירה לשמה: יעל – אשת חבר הקיני, בניות לוט, ותמר – כתת יהודה. יעל מפתח את סיסרא, שר צבא האויב האכזר, כדי להפיל עליו שינה ולהרוג אותו (שופטים ה). בניות לוט ואביהן הם הניצולים היחידים מחורבן

הרבי מרדי גפני הוא ראש בית המדרש מלין לתרבות ציבורית וחוקר במחלה תאולוגיה ולימודי המורה באוניברסיטת אוקספורד.

\*המאמר הוא גוסח חדש של פרק מתוך ספרו של הרב מרדי גפני ספר. הספרים ספר וודאי, שראו אור באחרונה בהוצאת מודן, מציעים הוגה עבירות חדשה על בסיס קראיה יהודית במקרא ובtekstים יהודים קלטניים. אף כי ניתן לקרוא את המאמר טליתצמו, הרי מושגים אחדים בו לקווים מתוך ספרים אלה, שם הם מוגדרים ומתלבנים, ובהערות השולטים ציינו המקורות בספר ובוואן.

**"הפרודוקס המופלא שבכニסה למלכת אי-הוּדאות הוא שבקך אני יכול להבחן בזודאות הגבואה יותר שלו. מה קורה כשאני נכנס לאו-הוּדאות של עבירה לשמה? אני מסכן את עצמי כדי ללבת אחרי**

תלויה בקטgorיה זו של עבירה לשמה. מדוע? הסיבה פשוטה להפליא. אם אין ההלכה סובלת חריגים, אם ההלכה היא כל הוויתה של העבודה הרוחנית, כי אז המשימה היהודה של האדם היא לציית. זו הייתה הבנתו של שפינואה את היהדות וביקורתו עליה (ביקורת שופנומה אצל רוב האינטלקטואלים היהודית שאחרי האמנציפציה). שפינואה כתוב: "זו הייתה איפוא מטרת טקסי הקודש: שלא יעשו הבריות דבר לפי החלטתם הם אלא הכל יעשה במצוות זולתם, וידועו בכל מעשיהם ומחשבותיהם שאינם עומדים כלל ברשות עצם אלא תלוים למגמי ברשות זולתם".<sup>5</sup> כפי ששפינואה מצבע נכוна, עולמו של העבד הוא עולם של דואות. כל ההנחות יוצאות מהאדונים. העבד בטוח, מוגן ולא חופשי. בהיותו כפוף לציוו מוחלט אין העבד חופשי לבחור, אבל הוא חופשיマイוזדות. משמעות החופש היא להתמודד עם אפשרויות שונות אי-בממלכת אי-הוּדאות, כדי להגיע

לאו-הונטיות. מהסיפור המקראי על יציאת מצרים ועד המהפהכה הצרפתית בין האדם שאין הוא יכול להיות אוֹתני – בן אנוש בלבד אוֹתן הAMILIA – אלא אם כן הוא חופשי. זהה האקסימונה התרבותית העומדת בסיסו התربות. ואם עבדות היא ודאות, כי אז החירות האוֹתנית באה באמצעות אי-הוּדאות.

### **הגלגול המודרני – האיז'ביצר ור' צדוק**

לweeney להתייחס ברכינותו לעברה לשם יש שורשים מודרניים בבית המדרש של קוֹצֶק, לובלין ואיז'בִּיץ. כשהשאיל הרב מקוצק את תלמידיו שאלה רטורית – איפה ניתן למצוא את אלוהים – הוא השיב ואמר שאלהם נמצא בכל מקום שאליו תזמן אורנה. הנΚודה נמצא בטל הרב מקוצק היא שלא ניתן למצוא את אלוהים פשטוט דרך שמירת ההלכה או התבוננות בטבע. ניתן לשמעו ישירות את קולו של אלוהים, אם אנו מוכנים לאפשר לו להיכנס. גם מצווה, מלמד הרב מקוצק, יכולה לחסום את גישתנו לאלוהים.

בחיבור זה יש להביא שלושה קטיעים חשובים. שני הקטעים הראשונים נמצאים ב"מי השלוּחַ", בהם מסביר רבי מרדכי יוסף מאיז'בִּיץ את הבנתו בנוּגע לעבירה לשמה: "וַיָּסַע בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֹבוֹתָם. אֶבֶן הַתּוֹרָה וְהַמִּזְבֵּחַ מִלְשֹׁן 'אָב בְּחַכְמָה'. וְהַנָּה אִתָּא בְּגִמְרָא (ברכות נד, א; ס, א) עַת לְעַשֹׂת לְהַפְּרוּ תּוֹרְתָּךְ... הענין באזה הוּא כֵּ... בשעה שמבורר לאדם על דבר שעיטה הוא עת לעשות



ABEL PF., LOT ו-וּבְנָתִי

לה', כמו אליו בהר הכרמל, אז מהצורך להפר כללי דברי תורה ווק להתנaga על פי הבינה שהשם יתברך מבין לאדם... וכמו כן היה גם חנinit ישראלי באבות, כי כל זמן שהיה אהרן קיים היו מהנגים את עצם על פי ביתן לבבם שהיתה מפורשת להם והוא הולכים כפי שהבינו, מעוני הבודק אך בעת שנсталקו עני הבודק, אז התחלו להתנaga את עצם על פי כללים מדברי תורה. כמו שעיטה, בזמן שבית המקדש חרב, אין לך"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד".<sup>6</sup>

כשהתברר לאדם (כלומר, אחרי שעבר תהליך בירור בינו לבינו) שעכשיו הזמן לפועל למען אלוהים, הוא ציך לעבור על החוק ולפועל בהתאם לבינו. ברור שהרב מאיז'בִּיץ מינה "בינה" הנזכרת כאן – ועליה הוא אומר שהיתה התכוונה המיחודה של עני הבודק ושל אהרן הכהן (לכן התפזרו הענינים בזמנו מותו של אהרן) – יכול להגיעה לאמת גבורה העולה על יכולת ההשגה המוגבלת של תקדים חוקי. אין האור הזה מAIR פרטימס מסויימים, אלא יותר משרה תחשוה אינטואיטיבית. ככלית בנוּגע לדברים.

UBEIRA לשם מביאה את המתה היצירתי של החופש אל תוך ד' אמותיה של ההלכה. ההלכה אינה עוד ביטוי גרידא של ציוות. ברגע שבו עליינו להביא בחשבון ערכיהם חז'ז'וקים כדי להכריע ההלכה, אין ההלכה מספקת עוד ודאות מוחלטת. לחילופין, זהה נקודת המוצא לא-ודאות: متى מלא את החוק כלשונו ומתי עברו עבריה לשמה. ברוח זו מתפרק המאמר התלמיומי "מיום שנחבר המקדש אין לו לקודש ברוך הוא בעולם, אלא ד' אמות של הלכה בלבד". אם מקדש הלב נהרס – אם אין אנו יכולים עוד לגעת במקדש הפנימי שלנו של תבונה ואינטואיציות קדושות – כי אז כל מה שנשאר הוא ההלכה. מבחינת הרבי מאיז'בִּיץ לא די בכך.

במקומות נוספים בספריו מבahir האיז'בִּיץ את הדברים: "זאת הוא שורש החיים של יהודא להבטה לה' בכל דבר לא להתנaga על פי מצוות אנשים מלומדים, אף שעשה עצמו מעשה כזו, מכל מקום היום אין רוצה לסמוך על עצמו, רק

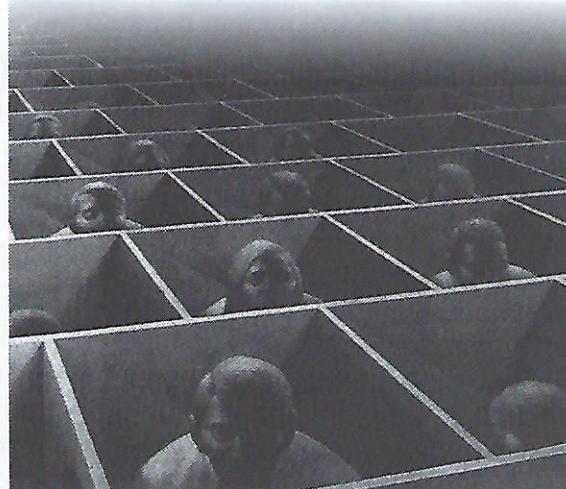
עבירה לשמה היא קטgorיה מוגבלת. אין היא תופסת את מקום המחויבות המוסרית היהודית לשומר על חוקי ההלכה, וגם אין משמעותה לחטא בכל רגע שנחפוץ בכך. רבינו חיים שמואליבש שהזכירנו והוגם אחרים בונים סביבה העבירה לשמה מערכת זהירה מאוד של סיגים והגדירות.

<sup>10</sup> רבינו צדוק הכהן פיתח ארבעה "כללים" להגדרת עבירה לשמה:  
1. זו חייבת להיות החלטה אישית שאינה נתמכת בידי מוסד ולא מגובה בערבות ואותה של מערכת כלשהי. עבירה לשמה משמעה להעתלות מעל הביטחון הרודוד שמקנים מוסדות תומכים ולהיכנס אל איהוודאות של האינדיידואליות למען אלוהים.

4. אין העבירה לשמה יכולה להיות מד שגרתי בחינוי הרוחניים של האדם. אילו כך היה הדבר, כי אז יהיה מעוגן בזדאות של המוכר והשגרתי.  
3. יש לקבל את ההחלטה במונתק מאינטלקטים כלשהם של האגו. כלומר: יש להימנע מהזדאות שבזונג שמביא נחת רוח שתחית של האגו.  
4. לפי רבינו צדוק עבירה לשמה משמעותה השיעיה של התחייבות חזקה למען ערך רוחני ברור שגם בו החוק מכיר. כדוגמתו הוא מביא את משה השובר את לוחות הברית כדי להציל את העם, ומפר בכך את ציוויל של אלוהים לתעם את הלווחות. דוגמה נוספת של היה של דוד העובד אלילים, כדי שאם ייהרג בידי בני אבשלום, יחשוב העם שנרגס מלך עובד אלילים ולא מלך קדוש. במקרים אלה ואחרים החוק מופר בידי מנהיגים גדולים למען מה שהם רואים בו טוב גדול יותר.

## לחירות באיזודאות

בהתגובה של הרב מאיז'ביין (שהיה, כאמור, מורה של רב צדוק) עבירה לשמה היא מושג מהפכני יותר. מבחינותו אדם עובר עבירה מתוך קליטה ישירה של רצון האל, ללא תוווכו של החוק. לכן ראוי לציין שהרב מאיז'ביין כמעט לא משתמש במינוח עבירה לשמה. האב טיפוס של רעיון העבירה לשמה במשנת האיז'ביין הוא יהודה (בנו של יעקב אבינו).<sup>11</sup> היכולת להיות באיזודאות הנובעת מההשעית החוק באהה היישר מהזדאות הבסיסית של ההוויה



ג'ורג' טוקר, נוף עם דמיות, אורה"ב 1963

שהשיית יair לו מחדש רצונו יתברך, ונין זה זיהיב לפעים לעשות מעשה נגד ההלכה.<sup>7</sup>

המקור השלישי הוא קטע חשוב של רב צדוק הכהן, תלמידו של האיז'ביין. בקטע זה הוא מפרש מונחי מפתח בטקסטים היהודיים המיסטיים, במיוחד ממעשה מרכבה של יחזקאל, כמויחסים לנושא העבירה לשמה.

הקטע המצווט מדבר על עשיית העגל על ידי "עובד רב".<sup>8</sup> בשל חשיבותו אביאו במלואו:

"כי הוצאה היא כדי לקבל עבודות ועל מצות. וזה פני השור. אלא שבמרכבה יש ד' פנים, כגון ערים בערים שביטולה של תורה זהה יסודה. ויש גם כן פני אריה,

להיות מלך פורץ גדר לכבוד שמים, ושאר הפנים כי זה כל התורה, שלא יהיה גדר ובבול ידוע, שהוא נקרא גם כן פסל ותמונה [...] ולכך שמטו פני השור שבמרכבה. פירוש, עשו תמנונה מוחשית, על שם עבודת המצאות, כשור לעול, שהוא העיקר אצלם, שאין מشيخם כשור שעול, שהוא צערן פסל ותמונה יותר. וזה עבודת זרה כשערן פסל ותמונה להשתת השם יתברך ולהשגת תורה, כי אין קץ וסוף לו, אך אין סוף לשורתו. ועל זה לא שייך לאכפיא שהר אין נסיטתו לפרק עול רק אדרבא לקבל עליו עבודות ועל אלא שהוא זרה ונוכריה."

פרש את הדברים על דרך זרימתם המקוריות: יציאת מצרים נעשתה כדי לקבל על תורה ומצוות, ועל הוא פני השור שבמרכבה. אלא שבמרכבה יש ארבעה פנים – אריה, שור, נשר ואדם – וכל אחד מהם מייצג פנים אחרים של הרוחניות. פני הארץ מייצגים את ההוויה של פריצת הגבולות לשם שמים, יחסים אלוהיים בלתי אמצעיים המגיימים מעבר לקטגוריות של מצות. ביחס לפני הארץ שבמרכבה נאמר בתלמוד "לפעמים ביטולה של תורה הוא קיומה" (מנחות צט, א). פריצת הגבולות היא תמציתת התורה – אין מקום גבולות או גדרות, שכן אוטם גבולות נקראים גם פסל או תמונה. וכן ביצירת עגל הזהב (העגל הוא סמל לשור) עוזתו פני השור שבמרכבה, משום שהשור מסמל את עבודה המצוות בתוך הגדרות והגבולות, בבחינת קבלת

## "ועדיין באורה פרדוקסלי כלשהו חשיבות העבירה לשמה מושגת גם אם לא הופרנו חוקי ההלכה. כוחה של עבירה לשמה הוא האפשרות"

הගאולה טמונה בנסיבות וביכולת לשמשו את הקריאה. האפשרות המקודשת לשימוש ולהיענות לכול גבוהה מההלכה מנקה ומטהרת את ההלכה עצמה. מערכות דתיות, כמו מערכות אחרות, נוטות להתאכון. יש למלא אותן בכוחה הקרטטי של תורה רוחנית. רדיקליות: האנרגיה המטהרת והגואלת. האנרגיה לא בהכרח טמונה בישום התורה

הוז, אלא בעצם קיומה. רוב מורי המאה ה-20 בחרו לדילג ולהתעלם מעבירה לשמה. הרוב משה סוקול, ממובילי הקו הרעיוני ב"ישיבת אוניברסיטה", כתב לאחרונה מאמר בשם "עצמות אישית וסמכות דתית".<sup>15</sup> מאמר מצוין זה, הנוגע בדיקון בנושאים שדנו בהם ומזכיר את קיומו של רעיון העבירה לשמה, מבטל לחלוטין את הרלוונטיות שלו במשפט אחד קצר וחינית. אולי הגיע הזמן להתייחס ברצינות למה שמצוין במסורת, למורות מודיעו הרדיkalים או בגלמים.



ועדיין באורה פרדוקסלי כלשהו חשיבות העבירה לשמה מושגת גם אם לא הופרנו חוקי ההלכה. כוחה של עבירה לשמה הוא האפשרות. גאולה

ההילה מהוודאות המשתקת לא דורשת שאדם יחטא בפועל למען אלוהים.

של אלוהים, כי אז הגעתינו לוודאות גבואה וחזקה יותר מאשר פעם. הדינומים על עבירה לשמה מגיעים אלינו ואומרים: לא תמיד די בナンנות ההלכה. יש זנים שבהם עלי להיענות לקול פנימי העומד מעל ההלכה. אך כדי לשמעו את הקול הזה, תחילת עלי לדעת את ההלכה. רק דרך דעתך שהוא הסמל לביטחון ולתקיפות (תקופות בלשונו).<sup>12</sup> ביטחון אלוהים ותקיפות הם ניסוחו של האיז'ביבץ' למה שכינויו במקומ אחר<sup>13</sup> "ודאות בסיסית באהות האישית" אשר נותנת לנו את הכוח להסתכן.

שיהודה מגלם. עביני האיז'ביבץ' החטא למען אלוהים אינו רק צורך מקרי, אלא הוא הרמה הגבוהה ביותר של עבודה רוחנית. הבנתו את יהודה היא שהוא הסמל לביטחון ולתקיפות (תקופות בלשונו).

<sup>12</sup> ביטחון אלוהים ותקיפות הם ניסוחו של האיז'ביבץ' למה שכינויו במקומ אחר<sup>13</sup> "ודאות בסיסית באהות האישית" אשרankan, לתחוות הוודאות הפנימית של יהודה יש לדעתו שתי השפעות עיקריות על חייו. ראשית, היא מאפשרת לו להזות בטיעותו בסיפור תמר.<sup>14</sup> יכולתו של יהודה לקחת אחירות אישית – לעצמו ולאחרים – נובעת מהaicות היהודית, מתחוות העצמיות, שקרהנו לה "הוודאות הבסיסית של ההוויה".

הבטויו השני של תחוות הביטחון והתקיפות של יהודה על פי הרב מאיז'ביבץ' הוא נוכנותו לעبور עבירה לשמה. יכולתו להיכנס לאירועים הבהא עם השעית חוקי ההלכה, כדי להקשיב לציוו של ודאות גבואה יותר, נובעת היישר מזודאותו הבסיסית בעצמו. בעירה לשמה מחזק האדם בעצמאות אישית הנמצאת מעבר ליכולת השגתם של ציוויל ההלכה. ואולם, אין זו עצמות אישית במובן המוכובל בשיחת הפילוסופיה המערבית. אין זה אומר חופש מהמצווי האלוהי. משמעות הדבר היא שרצון האדם ורצון האלוהים מתמזגים; קולו של אלוהים מתחילה לדבר דרך לבבותיהם של בני אדם. אדם הופך לשון אלוהים. במובן זה אין רעיון העצמאות או מתרחק מההורה, אלא משמעותו התגלמות מהפכנית של הרוח בגוף.

מבנה שהפרדוקס המופלא שבכינסה לממלכת אי-יהודים הוא שבקן אני יכול לבחין בוודאות הגבואה יותר של. מה קורה כשאני נכנס לאי-יהודים של עבירה לשמה? אני מסכן את עצמי כדי לлечת אחרי אמת גבואה יותר. מהו המעשה הזה של הליכהacha אמת גבואה יותר? משמעו לפועל כדי לתחפש את רצון האלוהים, כפי שהוא מגלה את עצמו מעבר לוודאות המצוות, ולעתים אף בנגדו להן. ואם אני פועל על פי הרצון הגבואה יותר

מאמרו של הרב מרדכי גפני המונח לפניינו הוא קריאה לא שגרתית למפה במאגר העמדות של אדם דתי כלפי המסורת הדתית. לשם כך הוא מנצל מיראות אחוות בחז"ל בעלות חזות פרודוקסליות והואופק אותן לבן פינה ולתשתיות שעיליה הוא מבקש לסמך את קריאתו ל"גישה מחודשת להלכה". הוא עושה זאת תוך גיוס מאמריהם של ר' חיים שמואליבע ראש ישיבת מיר, של ר' מרדכי יוסף מאיז'ביצה בעל "מי השילוח", ושל תלמידו ר' צדוק הכהן. גישה מחודשת זו עולה בקנה אחד עם רטוריקה אופיינית, שבה יש גיש של שימוש באוצר מונחים הלkopים מעולם הרשות הרוחניות בקדב בני נוער ובנים בימינו. רטוריקה זו מדברים להשתמש במילים כמו אהבה, ביתחון אישוי, וdatoת, ספק, חירות אונטנית, מלככת אירוחדות, אינטנסיס של האגו, העונג שבוזאות וכיווץ בהן. רטוריקה זו רוחקה מהרטוריקה של בעלי המקורות שעיליהם הוא כביבול מסתמן. המאמר מסתכם בטענה הפסיכו-תאולוגית כי מי שהולך בנתייב ההלכה מסוגל "לשמע את הקול האלוהי הפנימי, עשויי לקרוא [לו] להתעלות עליה", וש"האפשרות המקודשת לשמעו ולהיענות לקול גבורה מההלהכה, מנקה ומתררת את ההלכה עצמה". מתוך זיקה לר' צדוק הכהן טועין הרב מרדכי גפני כי מי ש"מגעה לרמה הגבוהה ביותר של מודעות רוחנית", "נעשה מודע לחולוין לך שאלותם פועל דברכו", ואז עובדות אלוהים "נמצאת לגמרי מעבר לשפת הנסיבות והעונש".

רטוריקה שהיא זורה למקורו, בדומה לתרגומים קלוקל, עלולה ליצור פריזמה מעוותת ולשרר את הכותב אחריות כלפי הטקסט שעליו הוא מסתמך. אכן, כך נהגו חז"ל וכן גנוגים דרשנים מאז ומעולם. הדרשן איןנו מחייב ל"פשת" הכתובים, ומותר אפילו להצע ולומר כי דזוקא שחרורו ממחויבות למשמעות הסמנית המקובלת של הכתובים על רקע הזמן והמקום שבו הם נכתבו, היא המעניינה לו כוח יצירה שלעליתים היא מפתיעה ונועצת בחידושה. שמו נא לב כיצד דרש בעל "מי השילוח" את שתי המיללים התמייניות "ויחנו באבות" שהביא בפניו הרב גפני. ככל משחק דרשנים אלה מקובלים ולפיך הם משחררים את הדרשן גם מהחובה להעיז לקורא על

мир בירושלים. הגותו של ר' חיים היה המשך ישוי, ואולי גם בטויו המודני היצירתי ביוור, של תנעתו המוסר הליטאיית. תנעתו המוסר בכללותה קיבלה את החותם היסודי של הקבלה הלוריאנית (כמו החסידות, אם כי באופן מובלע בהברה) ועסקה בפסיכולוגיזציה של מיתוס הארא". ראו גם בעבודת הדוקטורט רוס, "המוחש העיונית בכתביו מושיכיו של ר' ישראל טלנער בתנועת המוסר", ירושלים 1996.

3. בבל, ברכות סג, א.  
4. במקום אחר מריער רשי"ל על אותו נושא:

"עומם שבטבלים ובדי תורה כדי לעשות לה" (ברכות נד, א).

5. מאמר תיאולוגי הויזי, פרק ה (עמ"ד 59

בתרגום ורשובסקי, הוצאת מאגנס).

6. מי השולח, חלק, פרשנות כתת, ד"

וישעיו" (מדורורה חדשה 1990 דף קנט).

7. שם, פרשנות ישוב, ד"ה "זה" (דף מה). וראו גם חלק א', פרשנות מסע, דף קע ד"ה

"מן מטה בני יוסף ודוביים": "ויחנו בו"

להראות להם לישרואל כי לא על הכלחים לבדו יהה האדם,

כי על מוצאו פי ה' יהיה האדם. לחם, הינו דבר תורה כלים הנזכרים לכל, בכל עת, לכל פש מגלי שם שניי תורה, והם התייחס מוצאות והעיקר הוא להבini בדברי והזמנ... וכל דבר תורה הם עצות בפני שיבוי האדם

באיוזה דבר חփוף השיע"ת עתיה ויעסוק בה".

8. הממה ליישוט את עמו השעה העגל ל"יערב" מוכרת ונפוצה ומופיעה בלבד אצל רבינו יוחנן רבי צדוק ובמורות רבים

אחרים, כולל בזוהר.

9. ראו גם את פירודו של הרבי מ羅ופץ' למלים "אללה תולידות נוח". שם הוא טוען "אללה" היא עבדות אלילים הנובעת מנה, לעומת מהתשואה הרכבתה לנוחות, המביאה עמה עצולות וחוניות. במושגים שלנו הרבי מ羅ופץ' רומי לא-אלוהים בדרך להקל מתח של אי-ידיאות.

10. למקור הכתובים ראו תקנת השבטים סימנים טז, עט;

רפי צדיק כרך א דף ל.

11. ראו ספר דאי, פרקים א-ג, שם אני מפתח את הבסיס ההגוטי לארכיטיפ המקראי של היהוד, כפי שפיתחו האיסביביא.

12. מי שלוחות, ח"ק, פרשנות וגיא, ד"ה "ויגש אליו יהונתן על חטאו, ועדיין עליו לא להירגע, והוא עשו שעהונש הוא ביטוי של עולם היציאות והפירוד מאלוהים, עולם שאין בו מציאות ואלטימטיבית. לפि רבינו צדוק חושפ מוחלט דרכו. המטרה האמיתית ההבנה שלאלוהים פועל דרכו. המטרה האמיתית של עובדות אלוהים – להיווכח בכך שאלוהים פועל דרכי – נמצאת לגמרי מעבר לשפת היציאות והעונש". ■

1. בבל, ניר כ, ב.  
2. שיותה מוסר, חלק ב מאמר כ, עמודים צח-צט. רבינו

חיים שמואלביץ היה ראש הישיבה של אחד המרכזים

המשמעותיים והחשובים ביותר בלימוד יהדות – ישיבת



רנה מגרייט, המרפא 1937

## לימוד את הפרודוקס

כפי שראינו, לפי רבינו צדוק הכהן אם אחורי שמילאי את הדרישות הנחוצות אני חש שיש צורך לעבור על ודאיות ההלכה למען מה שהוא מבין טוב גדול יותר, אך רק שאני חייב לעשות זאת, אלא שכך אני מגיע לרמה הגדולה ביותר של מזדועות וחוניות. כי בעבירה לשמה, בחיבור עם דחף של קול גבורה יותר, אני געשה מודע לאחוטין לכך שאלהים פועל דרכי. אני חווה את התמצגות רצוני ברצונו של אלהים בדרך שבה צוות לחוקי ההלכה לא יכול להגיע אליה. אני מבין שאלהים פועל דרכי. באור זה ההלכה הופכת לנתייב שMOVIL אותו אל העצמי בגבורה שלו. עבירה לשמה היא במחותה למדוד של הפרודוקס. לפि רבינו צדוק עבור העבירה לשמה עשיי אף להיענש על חטאו, ועדיין עליו לא להירגע, משום שהעוונש הוא ביטוי של עולם היציאות והפירוד מאלוהים, עולם שאין בו מציאות ואלטימטיבית. לפि רבינו צדוק חושפ מוחלט דרכו. המטרה האמיתית של עובדות אלוהים – להיווכח בכך שאלוהים פועל דרכי – נמצאת לגמרי מעבר לשפת היציאות והעונש". ■

13. בעניין הוודאות ראו ההרבה בספר דאי, פרק א.

14. אף שאין הוא מנתה את הטקסט כדי לתמוך בטיעונו,

ואנו דרך הבגונונתנו שלנו באיכות היזמות שותה בדיקת

המשמעותו של הטקסט. ראו בספר דאי, פרק ג.

In Rabbinic authority and personal autonomy (ed. Moshe sokol)

"personal autonomy in religious authority" by moshe sokol.

1. בבל, ניר כ, ב.

2. שיותה מוסר, חלק ב מאמר כ, עמודים צח-צט. רבינו

חיים שמואלביץ היה ראש הישיבה של אחד המרכזים

המשמעותיים והחשובים ביותר בלימוד יהדות – ישיבת

14. דנוט

# מחריג לנורמעיבי

## הערות למאמר של הרוב מרדכי גפני

**רטוריקה שהיא זרה  
למקורו, בדומה לתרגום  
קלוקל, עלולה ליצור  
פריזמה מעוויתת  
ולשחרר את הכותב  
אחריות כלפי הטעסט  
עליו הוא מסתמן**

שלילה מדבר הרב גפני. אני מניה שהוא הרורה יותר בספרו "ספק". אבל בין כך ובין כך היא רוחקה מוחך רב מה שnitן לגור מהמקורות שהביא לפניו.

**2. עדות וחירות**  
הدين בשאלת עד כמה יש בקבלה עול מצוות משום קבלת עדות והאם אכן אפשר למצוא את רכיב החירות אלא במרקם של "עבירה לשם" יכול להיות דין מעניין וחשוב בשלצמו. הרוב גפני קיבל נתן את תפיסתו השלילית של שפניות. נגודה ניתןCIDוע להציג עדות אחרות, ולומר להזכיר את דברי חז"ל ("אל תקרי חרות אלא חרות") ואין כאן

המקום לפתח את הדין זהה.  
אני מסכים עם מסקנותו של הרוב גפני כי "ההלהכה איננה מספקת ואות מוחלתת", אבל זהו מצבה האובייקטיב של כל מערכת משפט באשר היא, כפי שכבר עמד על כך אריסטו וכפי שהרמב"ם יישם הכרה זו על התורה. אף סוגיה זו רוחקה מן הettיה הסובייקטיבית אין-ビידואלית שהרב גפני מטה אותה אל עבר ה"מקדש הפנימי" שלנו של תובנה וAINטואיציות קדושות.

**3. עבירה לשם אצל הרוב גפני גם אם לא הופרו חוקי ההלכה**

דרכו של הרוב גפני על המסלול של "זדאות" ◀

חשובה יותר. לפיכך הוא שימושו בניין אב למקרים בהם האדם עומד אל מול הכרעות בדילמות הלכתיות ומוסריות שונות, והමבקש דוגמאות לכך ימצאים בספריו של רקובר.

הרוב חיים שמואלביץ, ראש ישיבת מיר, אכן מדבר על "החסד הגדול שעשה הקב"ה עם ישראל שננתן להם תורה שומרה לאדם את דרכו הבורור". הרוב גפני מוצא צורך לנסה את לשונו, הברורה מצד עצמה, בפרפרזה הבאה: "מתנת האהבה העיקרית שהעניק אלהים לאנושות היא מחת הוודאות דרכ התורה". גם אם נקבע את התרגום הפרפרטי של "חסד האلهי" אצל הרוב שמואלביץ ל"מתנת אהבה" ואת "ישראל" ל"אנושות", עדיין אינני מוצא בדברי הרוב שמואלביץ המקרים אסמכתא להמשך הפרפרזה של גפני: "UBEירה לשם משמעה אני אוהב את אלהים ואת הקהילה כל כך, שאני נכוון לסכן את ביתחוני האישי הרוחני למענים". העילה האפשרית לעבירה לשם לפי דברי הרוב שמואלביץ אינה מוצירה לא את "אהבת האל" ולא את "אהבת הקהילה". לדידו של הרוב שמואלביץ אדם עלול להתרтир לעצמו לעבור עבירה אם הוא סבור "שיתקנן תקונים גדולים בכל העולמות על ידי מעשה איסור", והרב שמואלביץ מגביל את היתור לבצע את האיסור אם יש חשש כלשהו, אפילו בלתי מודיע, לקבלת טוביה הנאה כלשהי מעשה העבירה. זהו חשש אופייני לשיח של בעלי העמורת. הסיטואציה היהירה של "אי-זדאות" המוסר. שעליה מדבר הרוב שמואלביץ היא במרקם ש"אין הדין הפסוק בשולחן עורך פותר", והיא רוחקה ממשג' "אי-יהודים" או מסיכון "

"הביתחון האישי הרוחני" שעלייהם מדבר הרוב גפני. בפילוסופיה המודרנית מדברים על החוויה הקוימית האנושית של אי-יהודים ועל חוסר יכולתו העקרונית של האדם באשר הוא אדם להתיימר לדעת את רצונו של האל. במאמר שלפניינו לא הובירה בדיקת טיבה של "מלכת אי-יהודים"

STITITO מהפשת. "זכויות" אלה אין שמורות לכובב בן ימינו. הוא רשאי כMOVן לכתוב בשם עצמו, והוא גם רשאי "לדורש" את מקורותיו ולהחותו אותם למטרותיו, בתנאי שייעמיד את הקורא על הettיה שהוא עושה למקורותיו, שמא יגוזר לעצמו סמכות מזוינה מהאסמכאות שהוא מצטט.

הערתי המתודולוגית השניה נוגעת למעשה הכלכלי של מקור חrig והפיקתו לבניין אב נורומי. שימוש במתודה זו יכול להוביל, למשל, את מי שמעוניין בכך להפוך את הלבת "קנאי פוגען בו" לנורמה כוללת, או את האופציה הננתונה בש"השעה צריכה לכך" להיתר כולל להפוך את כליל הרכזורה המשפטית המקובלת ולהפוך את קורת שורת הדין על פיה.

אני מבקש בהערותי להלן להתייחס בקצרה לאסמכאות שעליין מתבסס הרוב מרדכי גפני, ולאחר מכן לתאר את קרקע הגידול שמסוגלת להצמיח טענות ועמדות כאלו.

### A. האסמכאות

באחורונה ראה אור ספרו החדש של פרופ' נחום רקובר, "מטרה המקדשת את האמצעים", וכדרכו בחיבוריו הרבים הוא כלל בו דיוון מكيف וממצאה של כל המקורות ההלכתיים וההגותיים העוסקים בסתוגיות עבירה לשם" ובשאלת הכללית של הגדרת מטרת רואה לחייב הלהקה ושורת הדין. כל המקורות המובאים במאמרו של הרוב גפני מצויים בו ונידונים על רקע תקופתם ומקוםם. תוך שבירת הפרופרציות הראויות להם. אולם ציפוי שנקודת מבטו של משפטן תהיה שונה מזו של הוגה דעתו, ועם זאת הקורא בספר זה יחוש מהרה בהטיה שעושה הרוב גפני למקורותיו. בין השאר יתרדר כי אי-אפשר לומר שהרעין הזה נדחק ל夸ון זווית בימי-הביבנים.

**1. המקורות התלמודיים והרב שמואלביץ**  
שלוש הדוגמאות התלמודיות של עברה לשם – יעל, בנות לוט ותמר – מציגות חטאיהם בתחום המיני מען מטרה כללית שנחשבת



לור קרטניין, ספרות אסורה, רוסיה ואשיות המaza

שונות של תהליכי הפנמה רוחנית אישית, ובסקול גובר משקלת של האוטונומיה של היחיד. הולכת ונוצרת שפה רוחנית יהודית שמתוירת להיות מושתפת לדתים ולחילונים. תודעה זו מוחלחת גם אל תוך חוגים אורתודוקסיים מסויימים, ואלה נדרשים לרה-אינטראפרטציה של זהותם שליהם. הגבולות הקשוחים של פנים וחוץ ביהדות של זמנו והם מיטשטים, ומילא הולכת ונחלשת תפקידה ותפקודת של הולכים והולכות, הולכת ונחלשת תפקידה ותפקודת של ההלכה כשמורת החותם הבלעדית של הזיהות היהודית. התהlications הללו הם בעיצום וטרם ניתן למצות אותם.

דומה שמאמרו של הרב גפני, המשקף כמויה לראיון ולהתאחדות דתית, מייצג את אחד הגידולים של קרקע זו, וראוי להתבונן בו ולהתמודד עמו. ■

ו. ראו רמב"ם הלכות טנדוריין פרק כד הלכה ד: "ומעשה ותלה שמעון בן שטח שמונים שנים ביום אחד באשקלון ולא היו שם כל דמי הדרישה וחכירה וההתראה ולא בעדות ברורה אלא הוראת שווי כי מה שראה".

2. ספירת המשפט העברי, ירושלים תש"ס.

3. ראו סדרת המאמרים סביב סוגית "על דרכ הרוב" בלשונו של מורה נבוכים, שפתח בה הרבה פרוט' שמשון רוזנטל.

4. נפש היהים סוף פרק ח.

5. שם, ריש פרק ג.

6. רבים כתבו על כך וכי שלא להעיס על הקוראים אני מצין רק את מנדל פייקאץ, חסידות פולין, חלק ראשון: מודיקלים דתי לשמרנות ולהסתגלות, ירושלים תש"ג, עמ' 37-38.

ו"ספק" הוליכה אותו, כמעט בעל כורחו, לנסה בסוף מאמריו משפט פרודוקסלי ש"חшибות העבירה לשמה מושגת גם אם לא הופר חוקי ההלכה". בלשון העם לפניו "הפוך על הפוך". הרוב גפני מגיע למסקנה כי ה"עבירה לשמה" היא כל התנהגות מתוך חירות פנימית ומתווך הכרה פנימית ב"קהלו של אלוהים". בכךודה זו היינו יכולים לפתח עוד מرتך ולחזור מחדש מחדש לעמדתו של שפינואה אל מול עמדתם של הוגים אחרים המדברים על חווית החירות של מי שמקבל עליו על מצותה במרקחה זה הייתי רואה בשימוש במושג "עבירה לשמה" אויל' תחבולה לגידרי לדין, בשעה שככל שימוש אחר במושג זה הוא דרישות, שעיל אופייה העرتיה לעיל.

## ב. הגידולים החדשניים

1. מאי ומדובר צפוי מתח בין תנועות ויחידים שעולמים הדתי בני בעיקרו על חוויה דתית ובין מי שאין לו אלא ד' אמות של הלהקה. אנו עדים למתכח כזה, למשל, בחסידות הבעשטיינא, שנזנפה על-'ידי' המתנגדים ובראשם ר' חיים מולוחין, שהשווו מפניהם פריצת המסגרות ההלכתיות על ידה. ר' חיים מולוחין ראה בהעלאת ערך הדבקות לרأس סולם הערכים הדתיים ועלול מסוכן של יציר הרע(!) "המוחפש בכל מני תחבות", ומנסה לפותח את האדם "שכל עיקר העבודה הוא שמיים לתיקון איזה עניין... וגדולה עבירה לשמה". וכבר העמידנו חוקר החסידות מנדל פייקאץ על המגמות הרדיkalיות בראשית החסידות כמו גם על המעבר לשרמןנות החל במחצית המאה ה-19. והדברים ארכויים. 2. על שפה של תקופתנו הולכים ומתחרים שניינים והתפתחות מרתוקות במלואות של החיים הדתיים. הולכים ומתעצבים סגנונות שונים. חלקים מונעים דוקא על ידי חיפוש וכמיהה לרכיב החוויתית בעבודת ה. תנועות נארחסידות ואחרות משלבות רכיבים שונים מן הקבלה המשוחררת לתחייה. תנועות אחרות מושפעות יותר מתקבלת עממית, ואחרות משלבות גם השפעות והשראה מהזרה. רובן מפתחות טכניקות

הרב מרדכי גפני נמצא בסיפור הרצאות באורה"ב ויגיב בפיווט לדברים בגליון הבא. להלן התייחסות קצרה לנושא פרשנות המקורות.

הפרשנות שהצעתי למקורות המובאים טמונה בהם בבירור. אך כמו בכל התמודדות עם טקסט אני מציע קراه אפשרית אם כי לא בלבידת במקורות. בהמשך מסורת הפרשנות הקבלית, מהזוהר דרך אובלעפה ומורי החסידות, אני לא טוען לבנה מוחלטת או בלעדית של "כוונת המחבר"; במקומות זאת אני מבין את הטקסט כאורוגנים ח' המשתקף לעניין בפריזמה של נשמתי.

ר' נחמן מברסלב מציע "מי שורצה לחדש חידושים דורייתא שיש בהן ממש הוא צריך לבנות מוקדם... וזה בחינתה על נהרות בבבל שם ישבנו גם בכינוי – זה בחינת תלמוד בבל" (ליקוטי מוהרן תניאא רס"ב). כהמשך המסורת המפעימה זו ירדתי ל עמוק נפשי בהתמודדות עם המשמעות האפשרית של הטקסטים האלה בדיון המודרני. אני מודרך על ידי נועזותו של אובלעפה בפירוש האינורה "הפוך בה והפוך בה הכלוא בה": פרש את הטקסט באופן רדייקלי, ועצב אותושוב ושוב כי

כלו (כל הטקסט) כן.

מרדי גפני

**תור יצחק**  
הדרך לטווילים  
שרותים אויריים  
**פלאי 054-708465**



**טווילי אתגר,  
בארץ, בירדן ובסיני  
טיפוס בift  
צילום אוירי**

מצפה נטופה מיקוד 15295 טל. 04-6781075  
E-mail:- TOR\_7@ZAHAV.NET.IL